

Een bevlogen kwajongen

biografie

Dat is Pietje Bell! Het geheime leven van Chris van Abkoude, Jan Maliepaard en Jan Oudenaarden; Pepper Books, Alkmaar, 2017; ISBN 97 8902 060 857 1; 352 blz.; € 24,99.

tekst Toin Duijx
beeld dbnl.org

Zelden wordt de hoofdpersoon van een klassiek kinderboek een begrip dat tientallen jaren later nog steeds wordt gebruikt. Het overkwam de Rotterdamse belhamel Pietje Bell, wiens naam vaak verbonden wordt aan opstandige politici of andere tegendraadse mensen. Maar was de auteur van de bekende kinderboeken, Chris van Abkoude, zelf ook een Pietje Bell?

De boeken rondom de held Pietje Bell – in totaal verschenen er acht delen vanaf 1914 – waren een enorm succes en beleefden herdruk op herdruk. Ook werden er verfilmingen van gemaakt. Desondanks was er over de auteur die deze boekenheld creëerde, Chris van Abkoude, tot nu toe maar weinig bekend.

De meeste lezers zullen zich Pietje Bell, zoon van schoenmaker Bell uit de Breesstraat in Rotterdam, herinneren als de kwajongen met zwart piekhaar die op de omslag van het boek een dikke knipoog maakt. Zijn streken konden in die tijd volgens veel critici echt niet door de beugel en de boekenmochten in verschillende bibliotheken niet uitgeleend worden. Als tegenpool fungeerde de saaie Jozef Geelman, zoon van een stoffige drogist.

Pietje Bell heeft een hart van goud, maar belandt steeds opnieuw in moeilijkheden. Hierin lijkt hij op die andere grote kinderboekenheld, Dik Trom, maar voor die boeken waren volwassenen beduidend minder bang.

In de acht delen volgt de lezer het leven van Pietje Bell. Eerst als opstandige jongen, die echter niemand kwaad wil doen maar juist mensen wil helpen, hoewel die hulp vaak wordt opgevat als een brutale actie. Als Pietje uiteindelijk volwassen is en een baan heeft als journalist bij het Rotterdamse blad *De Morgenpost* (een verzonden naam) – de krant die eerder negatief over zijn kwajongensstreken schreef – vraagt een vriend hem om hulp. De vriend vertrekt daarna naar Amerika en Pietje heeft daar ook wel oren naar. Als journalist steekt hij de oceaan over en ontmaskert daar een gangsterbende. Na terugkeer in Nederland wordt hij zelfs hoofdredacteur van de Rotterdamse krant.

Onbekende auteur

Chris van Abkoude was op zich bekend als auteur van de Pietje Bell-boeken en andere jeugdliteratuur, waaronder "Kruimeltje" uit 1923 (eveneens verfilmd). Hij was als onderwijzer goed op de

hoogte van wat kinderen bezighield en kende ook hun taal. Dat is in zijn boeken terug te vinden. Maar het leven van Van Abkoude bleef gehuld in mist, in geheimen. Het is aan Jan Maliepaard en Jan Oudenaarden te danken dat we nu veel meer over hem weten.

In de inleiding van hun biografie over Chris van Abkoude schrijven ze over de vele moeilijkheden bij hun zoektocht naar het leven van deze auteur. In archieven leek er weinig bewaard gebleven, maar uiteindelijk werd er toch veel naar boven gehaald. Soms hadden zij ook geluk, zoals bij het ontdekken van een nazaat van Van Abkoude in Amerika.

Jan Maliepaard schreef eerder, in 2003, samen met René Zwaap al een boek over de schrijver Van Abkoude. Maar daarin bleven veel vragen over diens leven onbeantwoord. Met het boek "Dat was

groeide in Rotterdam op. Zijn moeder stierf kort na zijn geboorte. Hij zwierf vaak over straat en veel avonturen van Pietje Bell lijken zo uit zijn eigen levensgeschiedenis afkomstig te zijn. Uit al zijn boeken blijkt dat hij de stad Rotterdam heel goed kende.

Met enige tegenzin werd Van Abkoude onderwijzer. Niet omdat hij niet met kinderen wilde omgaan of hun niets wilde bijbrengen, maar vooral omdat zijn opvattingen over een juiste pedagogiek niet overeenkwamen met die van de hoofden van de scholen waar hij werd aangesteld. Hij kwam dan ook vaak in de problemen en was liever een entertainer voor kinderen (en al snel, zo bleek, ook voor volwassenen), onder meer met zijn poppenkastvoorstellingen. Maar ook buikspreekers en liedjes zingen met een kinderkoor stonden op zijn programma.

Van Abkoude zwierf vaak over straat en veel avonturen van Pietje Bell lijken op die in zijn eigen leven

Pietje Bell! Het geheime leven van Chris van Abkoude", is er nu een redelijk volledige biografie op de markt verschenen. Redelijk, want niet alle vragen over het leven van de goed gelezen kinderboekenschrijver zijn opgelost. Misschien is dat maar goed ook – een beetje mysterie rondom deze auteur moet er gewoon blijven.

Chris van Abkoude (1880-1960) was zoon van een kapper en

Van Abkoude was een sociaal bewogen onderwijzer. Hij had oog voor kinderen die opgroeiden in pure armoede en eerder behoefte hadden aan iets te eten of wat liefde dan aan de klassieke leerstof die hij verplicht moest onderwijzen. Al op 23-jarige leeftijd schreef hij de brochure "Droevig kinderleven in Rotterdam. Een onderzoek naar den toestand van behoeftige schoolkinderen".

Chris van Abkoude (l.) en zijn vriend journalist J. Pekop de Haas met een poppenkast.

Een bewogen tekst die veel stof deed opwaaien, maar helaas niet tot veel verbeteringen voor die kinderen leidde. Teleurgesteld stopte hij als onderwijzer en trok Van Abkoude het land in met zijn voorstellingen.

Charles Winters

In 1916 – Nederland was officieel neutraal, maar ondervond wel de gevolgen van wat toen nog de "grote oorlog" heette – vertrok Van Abkoude naar Amerika. Plannen om te emigreren waren er al eerder en de grote schulden die hij had, zullen daar zeker aan hebben zeker bijgedragen. Hij liet vrouw en kinderen voorlopig achter in Nederland. Zij zouden overkomen als hij zich in „het land van de onbegrensde mogelijkheden” had gevestigd.

Van Abkoude vertrok samen met de tien jaar jongere Betty Poulus, een zangeres met wie hij enkele optredens voor militairen had verzorgd. Er ontstond een relatie tussen hen en Poulus kreeg zelfs twee kinderen bij hem. Ze stond deze af aan Van Abkoude, die destijds als Charles Winters door het leven ging. De kinderen werden in het gezin opgenomen en opgevoed door zijn vrouw Ans, die inmiddels was overgekomen uit Europa. Hoe het ouderschap werkelijk in elkaar stak, bleef een lang bewaard geheim.

Zoektocht

De auteurs van de biografie hebben in hun twintigjarige zoektocht veel materiaal opgedoken. Bijzonder is bijvoorbeeld de ontdekking van het boek "Schoolmannen". Het is een roman over de onderwijswereld (1910) die Van Abkoude onder pseudoniem schreef, uit angst voor de kritiek die het onderwijsveld zou hebben.

De schrijvers citeren rijkelijk uit de gevonden bronnen, soms zelfs iets te veel. Mooi is het commentaar van Willem Kloos, voorman van de Tachtigers, op de eerste literaire poging van Van Abkoude.

Uit de biografie komt vooral naar voren dat het algemeen levende beeld van de kinderboekenschrijver bijgesteld moet worden. We hebben te maken met een sociaal bevlogen onderwijzer, die ook kinderboeken schreef. En in al zijn boeken zitten veel autobiografische elementen van een zeer turbulent leven.